

Ružmarin

Prof. Đaković Pavle

Što li nas više ne potsjeća na blago modriilo neba i mora nego li prekrasni grmovi rascvalog ružmarina, razasuti među bujnim zelenilom Srđa?! I kada se u ožujku najviše rascvjetaju, pridruži im se i drugo mediteransko bilje, napose brojni žuti grmovi kapinike i sočne zeljaste zlatoglavke pa, se natječu, tko će sa više cvjetova uljepšati ovaj prirodni gaj.

Ružmarin (*Rosmarinus officinalis* L.) voli ova kamenita i sunčana mjesta. Njegovi bujni i gusti grmovi okitili su se tisućama modrih usnatih cvjetova, a na njih hrle čete radinih pčela, zdepastih bumbara i šarenih leptira, da se na ovoj osobitoj ispaši naužiju slatkog soka. Kukac sjeda na donju usnu blijedomodrog cvijeta, uvlači se u nj, i nalazi medni sok. Pri tom dodirne leđima dva savinuta prašnika i tučak, napraši se polenom i prenese ga na druge cvjetove. Uz cvjetove se poredali mnogi vazdazeleni igličasti listovi — na gornjoj strani su tamno zeleni i kožnati, a na naličju svijetlije boje, puni bjelkastih dlačica i žlijezda, koje ishlapljaju ugodna, ali prodornog mirisa, eterična ulja.

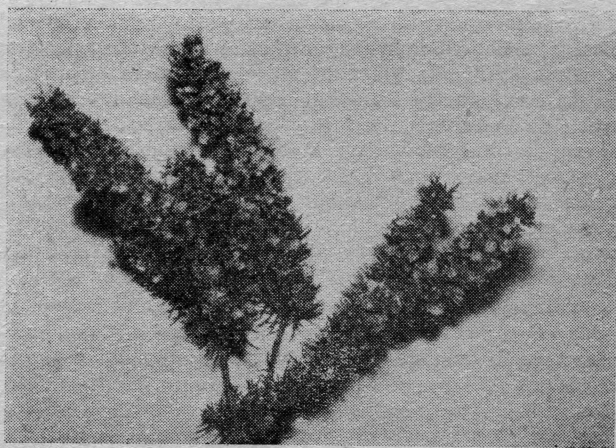
Ružmarin je prava mediteranska biljka, koja raste samonikla uz Sredozemlje, pa i uz našu dalmatinsku obalu i na otocima. »Ne može čovjek koraknuti po vapnenom i vrletnom zemljištu oko grada Hvara, a da ne stane na ružmarin« — piše Unger. Zanimljivo je, da na otoku Korčuli nema samoniklog ružmarina, dok ga u okolini Dubrovnika ima u izobilju.

Već su stari Grci smatrali ružmarin biljkom sreće i uspomene, te ga nazvali »libanotis«. O tome pripovijeda priča — kako nam bilježi Mišo Kišpatić — »da je bio mladić Libanot, kojega su bogovi milovali i ljubili, a svijet mu zavidio tu ljubav, pa ga ubio. I bogovi pretvorise svoje ljubimče u ružmarin, da u njemu živi dok je svijeta i vijeka«.

Dioskurid spominje za ružmarin latinsko ime »rosmarinus«, što bi moglo potjecati od »ros marinus« (morska rosa), jer vrlo često raste uz more i podnosi znatnu posolicu. Drugi drže, da mu ime potječe od grčke riječi »rops« (grm) i »myrinos« (balzamski), dakle, da kao balzam miriše. Rimljanima je ružmarin bio sredstvo za ka-

Predjel „Ploče“ u Dubrovniku obrastao ružmarinom

Grane racvjetalog ružmarina

denje pri vjerskim obredima. Tako su od ovog latinskog naziva za ružmarin nastala i naša hrvatska imena: ružmarin, rozmarin, rožmarin, rosmarin, rabazinja, zimorod i lužmarin. Ružmarin je postao kod svih naroda simbol radosti, ljubavi, postojanosti i vjernosti, pa ga vrlo često nalazimo na prozorima naših seoskih kuća ili njegovanog u vrtovima i parkovima. Mlade Rimljanke su se rado kitile ružmarinom, što potvrđuju i ovi stihovi:

»Sada ružmarin zna utaknuti u kosu, a sad
Ljubičicu i ružu, a kadkad ljiljane bijele.«
(Ovidije: Metamorfoze).

Bez ružmarina gotovo ne možemo zamisliti naše svatovske običaje. Mladenki se stavlja ružmarinov vjenac na glavu, a mladencu vijenac oko šesira. I gosti se u svatovima kite graničicom ružmarina, jer se općenito vjeruje, da mladencima donosi sreću.

»Ružmarine bilje, beru l' te djevojke?
Kako bi mene dušo ne brale djevojke,
Kad će im se svati sa mnom nakititi.«

(Narodna pjesma)

U narodnoj medicini ružmarinov list ulazi u sastav čajeva, koji liječe bolesti želuca, jetre, žuči, padavicu, a poznato je da snižuje i krvni tlak. Mnogo češće se lišće koristi kao začina jela na pr. u pripremanju marinirane ribe. Talijani se rado hrane rižom začinjenom ružmarinom. Uopće, kod svih naroda uz Sredozemno more u mnogim jelima je ružmarin omiljen dodatak.

Ružmarin se bere za sunčanih ljetnih dana, kosi srpovima i kosirima, obično 10 cm iznad zemlje. Zatim

se suši na suncu ili promaji oko 8 dana i češće prevrće. Osušen ružmarin se mlati drvenim mlatilima, pri čemu otpada lišće. Preostalim granama nakon mlaćenja, lože se kotlovi i vrši destilacija pomoću vodene pare. Ovakvom destilacijom suhog lišća može se dobiti preko 2,50% ružmarinovog ulja (Oleum Rosmarini), ali dovoljno je, da se vrši destilacija, i 1% ulja. Rjeđe se vrši destilacija lišća i vrhova graničica, jer se dobije manji postotak ovog ulja. Ulje se mora čuvati u posudama od tamnog stakla ili porcelana, a veća količina se prijevozi u aluminijskim kantama i pocinčanim bačvama. Ružmarinovo ulje, a osobito lišće, naš je važni izvozni artikal. Po kvalitetnoj proizvodnji ulja, poznate su »Ružmarinske zadruge« na otoku Hvaru. I u Dubrovniku postoji poduzeće za preradu i izvoz ljekovitog bilja »Dalmacijabilje«, koje mnogo izvozi ružmarin i njegovo eterično ulje.

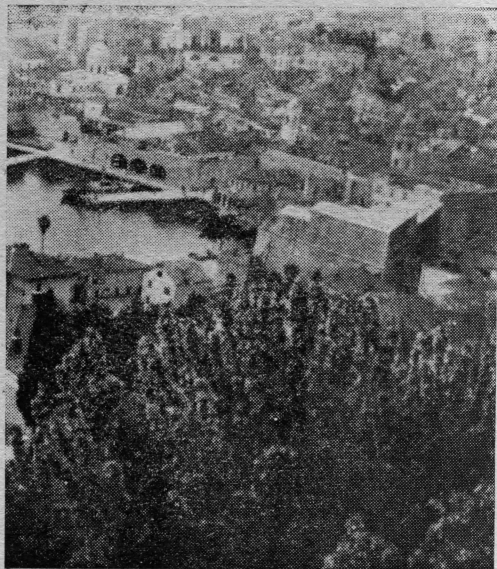
Boja ružmarinovog ulja je blago žućkasta, miris prodoran i sličan kanforovom, te ljutog i nagorkog ukusa. Na zraku kao i mnoga druga ulja, potamni i postaje gušće. Čistoća i kvalitetnost ulja utvrđuje se prema specifičnoj težini i optičkom skretanju.

Oleum Rosmarini je važna sastojina kolonjskih voda i drugih kozmetičkih preparata na pr. sapuna, jer u malim količinama ugodno i osvježujuće miriše. Ulje od ružmarina naziva naš narod u Dalmaciji »pitašencija« prema riječi »quintessentia«. Ljekoviti ružmarinov spiritus mnogo se upotrebljava za masažu reumatičnih tijela. Udisanje pare, kao i dim od zapaljene graničice ružmarina, liječi nahladu.

U Srednjem vijeku bila je na glasu »Aqua reginae Hungariae« — prvi put napravljena iz našeg dalmatinskog ružmarina, vode i alkohola, za ugarsku kraljicu Elizabetu. Ovom ljekovitom vodom ne samo da je Elizabeta izliječila teške uloge, nego se u 54. g. toliko poljepšala i pomladila, da se navodno u nju zaljubio i zaprosio je poljski kralj, ali ga je ona odbila. U to vrijeme vjerovalo se, da ova »kraljičina voda« vraća snagu, oštri razum, čisti mozak i jača živce i vid. Trebalo je svakodnevno prati lice ili bolesni dio tijela, a jedanput nedeljno uzimati je na tašte.

Stoga, ne pjevaju uzalud momci u slavonskom drmešu:

»Imam diku, ko ružmarin lipu,
Nije taki ni ružmarin svaki«.

Ružmarin na podnožju brda Srd, površ stare dubrovačke luke